

Актуальна тема номера:

**“ПРАВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПОДАЛЬША ЕСКАЛАЦІЯ АГРЕСІЇ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ”**

**ПОДАЛЬША ЕСКАЛАЦІЯ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
ПРОТИ УКРАЇНИ:
РЕЗОЛЮЦІЯ 2463 (2022) ПРИЙНЯТА
ПАРЛАМЕНТСЬКОЮ АСАМБЛЕЄЮ РАДИ ЄВРОПИ
13 ЖОВТНЯ 2022 р.***

1. Минуло вісім місяців з моменту широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Ця жорстока та нелюдська агресія проковує величезні страждання, руйнування і переміщення до такого рівня, якого в Європі не було з часів Другої світової війни. Ця агресія має бути недвозначно засуджена як злочин сама собою, як порушення міжнародного права та як серйозна загроза міжнародному миру та безпеці.

2. За останні кілька тижнів Російська Федерація зробила політичні, військові кроки та використала риторику, що свідчать про подальшу ескалацію агресії. Спотворені відвертим залякуванням виборців і проведені на передовій триваючого збройного конфлікту так звані референдуми в українських регіонах Донецької, Херсонської, Луганської та Запорізької областей у період із 23 по 27 вересня 2022 р., незаконно підтримані та проголосовані російською Думою, є пародією, що порушує норми міжнародного права та суперечить будь-яким матеріальним і процедурним стандартам проведення референдумів. Вони повинні вважатися недійсними та не мати жодних юридичних чи політичних наслідків.

3. Так само спроба анексії цих регіонів Російською Федерацією є порушенням міжнародного права. Парламентська Асамблея рішуче засуджує цю відверту спробу інкорпорувати територію, що належить іншій суверенній державі, шляхом сили та примусу, і знову заявляє про свою тверду підтримку суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Асамблея нагадує, що російська Дума проголосувала за вторгнення та анексію Криму, і з великим занепокоєнням зазначає, що вона також затвердила ці нещодавні не-

* Переклад з англійської О. Посикалюка, кандидата юридичних наук, доцента, головного консультанта відділу з питань правової політики, організації публічної влади Дослідницької служби Верховної Ради України.

Див.: Resolution 2463 (2022) Further escalation in the Russian Federation's aggression against Ukraine, adopted by the Parliamentary Assembly on 13 October 2022 (32nd sitting) <<https://pace.coe.int/pdf/1f8702a790f20dff3019431f3c84f0933d99e66fdcc20d2af25222ae7f712cf3/resolution%202463.pdf>> (accessed: 28.10.2022).

законні спроби анексії. Це додаткове підтвердження того, що російська Дума не може розглядатись як рівноправний партнер серед вільних і чесно обраних парламентів демократичних країн, і що російські політичні партії, які раніше голосували за незаконні рішення, що посягають на суверенітет і територіальну цілісність України та інших країн, повинні розглядатись і визнаватись як групи та організації, які підтримують зовнішню агресію, і тому поділяють всю відповідальність за наслідки такої агресії.

4. Продовжуючи незаконну окупацію та мілітаризацію Запорізької АЕС, керівництво Російської Федерації посилює загрози ядерної війни. Крім того, такі погрози є огидними та безрозсудними, вони порушують міжнародне право та несумісні з обов'язками ядерної держави, яка займає постійне місце в Раді Безпеки ООН. У зв'язку з цим Асамблеї слід розглянути питання про місце Російської Федерації в Раді Безпеки ООН.

5. Гуманітарна ситуація в Україні залишається жахливою. За оцінками, майже 5800 цивільних осіб загинули, і третина українців була вимушена покинути свої домівки з 24 лютого 2022 р. Військовополонені, які утримуються збройними силами Російської Федерації або пов'язаними з нею збройними угрупованнями, зазнають тортур і жорстокого поводження, а в деяких випадках їх піддають суду і засуджують до смертної кари, що є явним порушенням міжнародного гуманітарного права. Асамблея закликає Російську Федерацію дозволити гуманітарним місіям ООН, Міжнародного Комітету Червоного Хреста, Ради Європи чи будь-якої іншої міжнародної організації або держави-члена сприяти обміну військовополоненими та звільненню політичних в'язнів. Асамблея обурена виявленням масових поховань у містах та селах, звільнених українськими військами, і рішуче засуджує всі воєнні злочини. Асамблея схвалює обмін полоненими в Стамбулі за ініціативою Туреччини.

6. Постійне використання російськими військовими далекобійної артилерії для обстрілів міст і сіл по всій Україні спричинило масові руйнування та загибель. 10 жовтня 2022 р. серія варварських ракетних ударів, націлених на різні міста України, завдала ударів по скверах, дитячих майданчиках і житлових будинках. Цими невідбирковими атаками Росія має на меті просувати свою терористичну політику, щоб придушити волю українців до опору та захисту своєї країни та спричинити максимальну шкоду цивільному населенню. Роль нелегітимного режиму Лукашенка у сприянні агресії Російської Федерації проти України не повинна бути забута. Нещодавня заява про те, що білоруські війська розгортатимуться разом із російськими, викликає глибоке занепокоєння та має бути широко засуджена.

7. Тим часом у Російській Федерації панує клімат посилення репресій. Влада здійснила широкомасштабне придушення громадянських свобод,

засноване на залякуванні та відкритому переслідуванні, з метою спровокувати стан терору серед широкої громадськості з політичними цілями. Демократичних діячів піддають репресіям або вбивають, система опозиційних партій знищена, судова влада не є незалежною, а багато засобів масової інформації та організації громадянського суспільства, такі як Міжнародне товариство “Меморіал”, ліквідовано. Незважаючи на численні драконівські заходи, вжиті в останні роки, по всій країні піднімаються антивоєнні демонстрації та протести. Серед найвідоміших громадських діячів, яких переслідують за висловлювання критики проти війни, є Володимир Кара-Мурза, який перебуває під вартою з квітня 2022 р. 10 жовтня 2022 р. Асамблея мала честь нагородити пана Кара-Мурзу премією імені Вацлава Гавела у 2022 р., підтверджуючи підтримку його мужності та рішучості створити мирну, демократичну Росію. Асамблея закликає російську владу негайно звільнити Володимира Кара-Мурзу. Асамблея також закликає до перегляду справ інших політичних в'язнів, які виступають проти президента Путіна, у Російській Федерації та інших країнах, і до їх звільнення (включно з Міхеїлом Саакашвілі, громадянином України та колишнім президентом Грузії).

8. Оголошення президентом Путіним часткової мобілізації 21 вересня 2022 р. є ще однією ознакою ескалації, яка створила напругу в країні. Протести в призовних пунктах іноді переростали в насильство, і сотні тисяч російських чоловіків намагалися втекти з країни, щоб уникнути можливого призову на військову службу. Очевидна навмисна спроба російської влади непропорційно зосередити свою мобілізаційну кампанію на групах етнічних меншин, включаючи населення Дагестану та кримських татар, які мобілізовані на українських територіях, тимчасово окупованих Росією, викликає велике занепокоєння Асамблеї. Також неприйнятним є те, що осіб, які тримаються під вартою по всій Росії, відправляють воювати в Україну.

9. Розв'язування агресивної війни постійним членом Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй створює виклик глобальному врядуванню. Асамблея глибоко шкодує, що 30 вересня 2022 р. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй не була спроможна ухвалити резолюцію із засудженням нещодавніх референдумів через вето Російської Федерації, незважаючи на відсутність жодних інших голосів “проти”. У цьому контексті Асамблея відзначає зростаючу підтримку реформи Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй і схвалює посилення ролі Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, зокрема в питаннях, що стосуються підтримки міжнародного миру та безпеки.

10. У зв'язку з цим Асамблея щиро схвалює прийняття 12 жовтня 2022 р. більшістю у три чверті Генеральної Асамблеї ООН резолюції під назвою “Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту

Організації Об'єднаних Націй”, яка нагадує про зобов'язання держав згідно зі ст. 2 Статуту ООН утримуватися від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності будь-якої держави, засуджує організацію Російською Федерацією незаконних так званих референдумів і заявляє, що наступні спроби незаконної анексії цих регіонів не мають юридичної сили відповідно до міжнародного права.

11. Асамблея знову заявляє про свою повну підтримку України та наголошує на важливості для міжнародної спільноти спільно діяти на відновлення країни та довгострокового мирного та процвітаючого майбутнього. У той же час Асамблея закликає до всеохоплюючої системи притягнення Російської Федерації та її керівництва до відповідальності за цю агресію і порушення міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права, вчинені в цьому контексті.

12. Блокада Чорного моря завершилася після Чорноморської зернової ініціативи за посередництва Туреччини та ООН. Ця угода стала внеском у вирішення глобальної зернової та продовольчої кризи, і її продовження є важливим для стійкості глобальної продовольчої безпеки. З цієї причини Асамблея закликає держави-члени продовжувати надавати політичну підтримку для ефективної імплементації та пролонгації цього процесу.

13. У світлі зазначених вище міркувань, повторюючи свої відповідні резолюції та рекомендації, ухвалені з початку широкомасштабної агресії, Асамблея закликає держави – члени Ради Європи:

13.1 підтвердити їх непохитну підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів і того, що будь-які мирні переговори можуть мати місце лише на умовах, встановлених Україною;

13.2 однозначно засудити так звані референдуми, проведені в українських регіонах Донецької, Херсонської, Луганської та Запорізької областей з 23 по 27 вересня 2022 р., й утриматися від визнання будь-яких їх результатів;

13.3 засудити спробу Російської Федерації анексувати Луганську, Донецьку, Запорізьку та Херсонську області як порушення міжнародного права та серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці, й уникати визнання будь-яких її результатів;

13.4 бути рішучими та єдиними у здійсненні політики максимального тиску на Російську Федерацію з метою негайного припинення її агресії;

13.5 підтримати фінансово відновлення України та надати необхідні системи протиповітряної оборони;

13.6 гарантувати всеосяжну систему відповідальності за серйозні порушення міжнародного права, що виникли внаслідок агресії Російської Федерації проти України, активно співпрацюючи з українською владою з цього питання, і в цьому контексті:

13.6.1 прискорити створення спеціального (*ad hoc*) міжнародного трибуналу для переслідування злочину агресії проти України;

13.6.2 створити систему для вивчення засобів забезпечення і гарантування відповідальності за порушення й утиски Росією прав людини та міжнародного гуманітарного права;

13.6.3 створити всеосяжний міжнародний механізм компенсації, включаючи міжнародний реєстр збитків, та активно співпрацювати з українською владою з цього питання;

13.6.4 визнати російські політичні партії, які раніше голосували за незаконні рішення, що посягають на суверенітет і територіальну цілісність України та інших держав, групами й організаціями, що підтримують зовнішню агресію, а тому поділяють всю відповідальність за наслідки агресії;

13.7 визнати чинний російський режим терористичним.

14. Беручи до уваги безпрецедентну небезпеку агресії Російської Федерації як загрозу міжнародному миру та безпеці, заснованому на правилах міжнародному порядку, міжнародному праву та основним цінностям, які є основою Ради Європи, Асамблея закликає глав держав та урядів держав – членів Ради Європи зібратися на четвертий саміт в історії Організації та поставити питання відповідальності Російської Федерації, а також підтримки України на перше місце в порядку денному саміту.

15. Крім того, повторюючи свої попередні рекомендації, адресовані Російській Федерації з моменту початку її агресії проти України, Асамблея закликає Російську Федерацію:

15.1 припинити агресію проти України негайно і беззастережно;

15.2 повністю і беззастережно вивести свої окупаційні сили, включно зі своїми військовими та представниками, з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів;

15.3 вивести свої війська з території Грузії та Республіки Молдова;

15.4 суворо дотримуватись своїх зобов'язань згідно з міжнародним правом, міжнародним правом прав людини та міжнародним гуманітарним правом, зокрема й стосовно поводження з військовополоненими;

15.5 негайно припинити атаки на цивільних осіб, включаючи невибіркові атаки по населених пунктах, цілеспрямовані вбивства та викрадення, тортури, зґвалтування та сексуальне насильство, і розслідувати всі заяви про такі злочини;

15.6 повністю вийти з усіх ядерних об'єктів України, припинити та утримуватися від того, щоб зробити їх ціллю будь-якої військової діяльності, і повною мірою співпрацювати з Міжнародним агентством з атомної енергії для забезпечення їх захисту та безпеки;

15.7 припинити погрози використання ядерної зброї та взяти на себе зобов'язання не використовувати її;

15.8 припинити використання енергії як інструменту шантажу;

15.9 припинити підтримку хакерських атак на демократичні країни та їхні інститути;

15.10 припинити втручання у виборчі процеси й утриматись від фінансування антиєвропейської діяльності екстремістських проросійських партій і рухів у демократичних країнах;

15.11 сприяти розслідуванню та провадженню, які призначені Міжнародним кримінальним судом і Міжнародним судом ООН, і виконувати їх рішення;

15.12 співпрацювати з договірними органами ООН, подаючи їм звіти та інформацію, коли це вимагається, дозволяючи відвідування країни і дотримуючись їхніх рекомендацій;

15.13 співпрацювати зі Слідчою комісією щодо України та спеціальним доповідачем з прав людини в Росії, які були призначені Радою з прав людини, і виконувати їхні рекомендації;

15.14 виконувати рекомендації, викладені в рамках Московського механізму Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та сформульовані у звітах Про порушення міжнародного гуманітарного права та права прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені в Україні (1 квітня – 25 червня 2022 р.) і Про правову й адміністративну практику Російської Федерації;

15.15 сприяти провадженню Європейського суду з прав людини, виконувати невиконані рішення та ті, які Суд ухвалить щодо дій, учинених до 16 вересня 2022 р.;

15.16 негайно вжити ефективні заходи загального характеру, спрямовані на структурні і системні проблеми, визначені Європейським судом з прав людини та Комітетом міністрів стосовно свободи зібрань, свободи слова і права на свободу в Російській Федерації, зокрема й через скасування або внесення змін до законів, які лише посилюють такі проблеми, зокрема законів про “іноземних агентів”, “небажані організації”, “екстремізм” і “завідома неправдиву інформацію про російських військових”;

15.17 співпрацювати з Європейським комітетом з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК), поки Російська Федерація залишається учасником Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (ETS № 126), а також дозволити моніторинг стану здоров'я політичних в'язнів та умов утримання до їх звільнення або повторного розгляду їхніх справ.

16. Асамблея просить ОБСЄ продовжувати оцінювати через Московський механізм або інші відповідні інструменти порушення міжнародно-

го гуманітарного права та права прав людини, воєнні злочини і злочини проти людяності, скоєні в Україні; ситуацію з правами людини в Російській Федерації; агресію Російської Федерації проти Грузії та Республіки Молдова.

17. У світлі серйозності міжнародної ситуації Асамблея закликає міжнародні організації розглянути відповідні заходи, щоб уникнути використання російським режимом персоналу російського громадянства як знаряддя підтримки агресії Російської Федерації проти України, поширення неправдивої інформації та російських наративів про це та впливу на політичні рішення цих організацій.

18. Щодо діяльності самої Асамблеї, то вона повинна продовжувати уважно стежити за розвитком подій, які стосуються агресії Російської Федерації проти України.